

Załączny, Jolanta

Początki plockiego szkolnictwa muzycznego w Polsce Ludowej

Notatki Płockie 28/2-115, 36-38

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Początki plockiego szkolnictwa muzycznego w Polsce Ludowej

Styczeń roku 1945 przyniósł miastu długo oczekiwane wyzwolenie spod niemieckiej okupacji. Płocczanie przystąpili natychmiast do odbudowy miasta. Była to akcja zakrojona na szeroką skalę, obejmująca wszystkie dziedziny życia.

Już w roku 1944 zaczęły się tworzyć w Płocku pierwsze ogniwa władzy. 3 sierpnia 1944 r. odbyło się konspiracyjne zebranie organizacyjne Miejskiej Rady Narodowej. Pierwsze oficjalne posiedzenie MRN miało miejsce w wyzwolonym mieście 23 stycznia 1945 roku¹. Tematy obrad dotyczyły szeregu spraw związanych z życiem miasta i jego mieszkańców, m.in. Miejska Rada Narodowa skupiła swoją uwagę na sprawie szkolnictwa, dążąc do jak najszybszego uruchomienia szkół podstawowych, średnich i zawodowych. Ambicje miejscowej ludności, a szczególnie działaczy społecznych sięgały jednak dalej. Płock — miasto o bogatych tradycjach kulturalnych, dążył do szerszego rozwoju oświaty, chodziło głównie o otwarcie szkoły muzycznej. W tej dziedzinie miasto posiadało poważny dorobek, wystarczący wspomnieć chociażby działalność istniejącego od roku 1900 Towarzystwa Muzycznego.

W lutym 1945 roku przybyli do miasta z wojennej tułaczki Tadeusz Paciorkiewicz i Feliks Rudy, ludzie profesjonalnie związani z muzyką. Wystąpili oni do Miejskiej Rady Narodowej w Płocku z propozycją utworzenia szkoły muzycznej. Projekt ten spotkał się z ogólnym poparciem; wkrótce wygospodarowano lokal na szkołę (ul. Kościuszki 7), a przy szkole zorganizowano przedszkole muzyczne (ul. Kościuszki 20)².

Początki działania placówki były bardzo skromne, charakteryzowała je szczupła baza materiałowa, brak instrumentów, trudności finansowe. Wiele kłopotów rozwiązywała szkoła we własnym zakresie, organizowano m.in., przy współpracy z wojskiem, „wyprawy” po instrumenty muzyczne, stanowiące majątek polniecki, kupowano je od osób prywatnych i instytucji, np. kościołów (Sierpc, Wrocław)³. Z pomocą pośpieszyły też władze centralne, Departament Wychowania i Wyszakolenia Artystycznego w Ministerstwie Kultury i Sztuki przyznał w kwietniu 1945 roku 10 tys. złotych na dofinansowanie szkoły⁴. Pomoc ta miała charakter ciągły, subwencje przyznawano niemal co miesiąc.⁵

Placówka zaczęła działać już wcześniej, bo w marcu 1945 r. Obok prac dydaktycznych prowadziła także działalność kulturalną, orga-

nizując m.in. koncerty pedagogów szkoły. W szczupłym, ale aktywnie pracującym gronie pedagogicznym znaleźli się Tadeusz Paciorkiewicz, Feliks Rudy, Faustyn Piasek, Jan Szymański, Artur Taube (do sierpnia 1945)⁶. Prężnie działająca placówka została uznana przez władze ministerialne za dobry materiał do zorganizowania na jej bazie, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z dnia 7 grudnia 1945 roku, Szkoły Muzycznej Niższej i Szkoły Umuzykalniającej (obydwie im. Karola Szymanowskiego)⁷.

W dalszej historii ruchu muzycznego w Płocku zaznaczyła się pozorna dwutorowość. Obok działającej dalej szkoły rozpoczął pracę (w skali kraju od 1945) organ samorządowy, a ściślej Stowarzyszenie p.n. Ludowy Instytut Muzyczny. Miało ono na celu „rozwój i upowszechnianie kultury muzycznej wśród mas ludowych, zharmonizowanie wysiłków społeczeństwa zmierzających w tym kierunku oraz kultywowanie pieśni ludowej z jej tradycjami”⁸. Ludowy Instytut Muzyczny objął swoją działalnością cały kraj tworząc sieć dobrze zorganizowanych komórek.

7 czerwca 1946 r. w Płocku odbyło się zebranie organizacyjne, na którym powołano do życia Ludowy Instytut Muzyczny na Okręg Mazowiecki z siedzibą w Płocku⁹. Powstał on niejako w oparciu o już istniejącą Szkołę Muzyczną im. Karola Szymanowskiego.

Zgodnie ze statutem organizacyjnym Stowarzyszenia powołano władze okręgowe Ludowego Instytutu Muzycznego. W skład zarządu weszli m.in. adwokat Kazimierz Askanas, dyrektor Liceum Pedagogicznego J. Gądzik, prezes „Wici” w Płocku R. Dąbrowski, dr Stefania Kamińska. Były to osoby nie związane profesjonalnie z muzyką, wyjątek stanowił Tadeusz Paciorkiewicz — muzyk, dyrektor Szkoły Muzycznej w Płocku. Został on zatwierdzony przez Zarząd Główny, zgodnie z propozycją Zarządu Okręgowego LIM-u w Płocku, na dyrektora Okręgu Mazowieckiego¹⁰. Sprawował z urzędu opiekę muzyczną nad działalnością Zarządu Okręgu.

Działalność plockiego LIM-u w swoich założeniach miała obejmować:

- a) prowadzenie placówek szkolnictwa muzycznego w regionie,
- b) szerzenie ruchu muzycznego (wydawnictwa muzyczne, opieka nad chórami i zespołami amatorskimi, kształcenie dyrygentów ludowych itp.),

c) organizowanie akcji koncertowej i różnorodnych imprez kulturalnych¹¹.

Na mocy statutu Ludowego Instytutu Muzycznego utworzono Komisję Rewizyjną, która miała za zadanie kontrolowanie działalności finansowej Zarządu Okręgowego. W skład komisji weszli: Pernej, Sokolnikow i Świecik¹². W trakcie działalności stowarzyszenia utworzono komórki specjalistyczne. W r. 1947 powstała w Płocku Okręgowa Poradnia Muzyczna prowadzona przez Tadeusza Paciorkiewicza i Faustyna Piaska. Poradnia dysponowała własną biblioteką z bogatym zestawem pieśni świeckich, kościelnych i ludowych¹³. Działała na potrzeby chórów amatorskich, co wydatnie ożywiło ich pracę. 6 marca 1948 r. ukonstytuowała się Mazowiecka Rada Muzyczna reprezentująca Okręg Mazowiecki LIM. Wg założeń miał to być organ opiniotwórczy i doradczy w sprawach upowszechniania muzyki, mający prawo ustosunkowywania się do różnorodnych problemów stowarzyszenia. W skład Rady weszli m.in. Grodecki, Paciorkiewicz, Piasek, Rudy, ks. Starościnski¹⁴.

Taka organizacja wewnętrzna stowarzyszenia rzutowała na jego działalność. Praca Ludowego Instytutu Muzycznego objęła swym zasięgiem całość życia muzycznego regionu, wpływając na jego rozwój i kształt. Była to działalność szeroko zakrojona i bardzo zróżnicowana. W praktyce rozciągała się na całą gamę imprez kulturalnych, zjazdów i konferencji działaczy muzycznych oraz na pracę oświatową. Z inicjatywy lokalnych władz LIM-u w roku 1948 przystąpiono do organizowania płockiej orkiestry kameralnej, utworzono chór mieszany¹⁵.

Spśród imprez kulturalnych na plan pierwszy wysuwały się coroczne zjazdy chórów z terenu Mazowsza, dni pieśni ludowych, konkursy chórów. W roku 1948 Zjazd Chórów Mazowieckich w Płocku był połączony z obchodami 50-lecia pracy muzycznej prof. Faustyna Piaska¹⁶. Program takich imprez był bardzo bogaty, np. zorganizowany 22 czerwca 1947 roku Dzień Polskiej Pieśni Ludowej i Zjazd Mazowieckich Chórów Ludowych w Płocku obejmował występy konkursowe chórów, konkurs symfoniczny, manifestacje pieśni, a w przerwach zwiedzanie miasta¹⁷. W programie pracy stowarzyszenia znalazły się też audycje muzyczne dla dzieci i młodzieży, pogadanki o muzyce połączone z występami, a przeznaczone dla szerokich rzesz odbiorców, konferencje dyrygentów ludowych oraz różnorodne koncerty muzyczne.

Działalność Okręgowego Zarządu Ludowego Instytutu Muzycznego doskonale obrazuje przykładowe sprawozdanie za okres 10 kwietnia 1948 — 15 lutego 1949 roku. W tym czasie zorganizowano 6 audycji muzycznych, 3 zjazdy dyrygentów, 3 konkursy uczniów¹⁸. Z inicjatywy LIM-u ukazało się wiele specjalistycznych artykułów muzycznych w pismach lokalnych «Jedność Mazowiecka», «Życie Mazowsza», w organie ogólnopolskim «Trybuna Lu-

du» oraz w pismach o charakterze muzycznym.

Założenia programowe Ludowego Instytutu Muzycznego obejmowały też opiekę nad szkołami muzycznymi. Omawiana już wcześniej Szkoła Muzyczna w Płocku miała charakter jednostki samorządowej, podlegała Zarządowi Okręgowemu LIM na podstawie wydanej mu koncesji¹⁹. Funkcjonowała w oparciu o rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 7 grudnia 1945 r. w sprawie ustroju specjalnego szkolnictwa muzycznego²⁰. Regulowało ono pracę szkół muzycznych w skali całego kraju. Działająca w Płocku szkoła muzyczna niższa, zgodnie z rozporządzeniem, miała charakter szkoły zawodowej, nauka w niej trwała 5 lat, a zadaniem było kształcenie uczniów na muzyków zawodowych i przygotowanie do podjęcia nauki w szkole wyższego szczebla. Szkoła umuzykalniająca nie posiadała określonego czasu nauki, głównym jej celem było podniesienie poziomu wiedzy muzycznej uczniów. Przy szkole działało przedszkole muzyczne, założone jeszcze w 1945 roku. Funkcjonowało zaledwie rok, a decyzję o jego zamknięciu podjęto w związku z narastającymi kłopotami finansowymi i lokalowymi.

W roku 1949 (na skutek wewnętrznych reorganizacji) szkoła składała się ze Średniej Szkoły Muzycznej, utworzonej na bazie Niższej Szkoły Muzycznej na podstawie *Instrukcji w sprawie organizacji szkoły muzycznej* i ze Szkoły Umuzykalniającej. W szkole średniej istniała klasa organów i śpiewu solowego, w szkole umuzykalniającej 2 klasy fortepianu, 1 klasa skrzypiec i 1 akordeonu. Ponadto przy szkole działał chór i orkiestra²¹.

Opieka Ludowego Instytutu Muzycznego nad szkołami muzycznymi obejmowała werbowanie utalentowanych uczniów (ze zwróceniem szczególnej uwagi na teren wsi), finansowanie w znacznym stopniu działalność szkoły, dotacje finansowe i stypendia dla uczniów, starania o obsadzenie stanowisk nauczycieli.

W latach 1945—1950 zmieniła się charakter własnościowy szkoły. W początkowej fazie swego istnienia była to szkoła samorządowa, związana ściśle organizacyjnie, finansowo i personalnie z Zarządem Okręgowym LIM-u. W połowie 1949 r., na mocy pisma Miejskiej Rady Narodowej w Płocku do Zarządu Głównego Ludowego Instytutu Muzycznego z dnia 4 maja 1949 r.²² szkoła przeszła pod tymczasową opiekę władz miasta. Termin przejścia szkoły ustalono na dzień 16 maja, czynność przekazania nadzorowała specjalnie wyznaczona komisja w składzie: Paciorkiewicz, Hykiel i Piasek²³. Zmieniono nazwę szkoły na Miejską Szkołę Muzyczną. Przejęcie szkoły przez państwo nastąpiło na przełomie 1949 i 1950 r. Podstawą było zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 16 grudnia 1949 r. w sprawie przejścia przez Ministerstwo na rzecz państwa samorządowych szkół artystycznych²⁴. Uzupełnieniem tego dokumentu był *Wykaz samorządowych*

szkół artystycznych podlegających przejęciu przez państwo²⁵. Zgodnie z tym, oraz z zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki nr 84 z dnia 19 grudnia 1949 Miejskiej Szkole Muzycznej w Płocku nadano nazwę Państwowa Szkoła Muzyczna im. Karola Szymanowskiego I stopnia²⁶.

Rok 1949 przyniósł zmiany w działalności szkoły, zarysował się kryzys świetnie rozwijającej się placówki. Spowodowane to zostało m.in. wyjazdem do Łodzi Tadeusza Paciorkiewicza, opuściło też Płock wielu innych działaczy i pedagogów. Zakrojone na szeroką skalę przeciwdziałania ze strony miejscowych władz i czynników społecznych (głównie Tadeusza Gierzyńskiego) doprowadziły do polepszenia sy-

tuacji. Późniejsze pogorszenie pracy Ludowego Instytutu Muzycznego nie wpłynęło już na zachwianie pozycji szkoły²⁷.

Rok 1950 stał się przełomowy w historii LIM-u. „Wobec rozwiązania Centrali Ludowego Instytutu Muzycznego zarząd stwierdził konieczność zlikwidowania okręgu płockiego”²⁸. Majątek ruchomy miano przekazać Państwowej Szkole Muzycznej w Płocku, natomiast finanse, akta i dokumenty Płockiemu Zarządowi Mazowieckiego Okręgu Związku Spiewactwa Polskiego, faktycznie jednak całość majątku stowarzyszenia przeszła prawdopodobnie na konto szkoły, która stała się instytucją przejmującą prowadzenie działalności muzycznej w skali miasta i regionu.

PRZYPISY

¹ A. E. Stogowscy, *Pierwsze lata władzy ludowej 1945—1949*, [w:] *Dzieje Płocka*. Płock 1978, s. 474—476.

² T. Paciorkiewicz, *Ze wspomnień*, [w:] *XXV-lecie Szkoły Muzycznej w Płocku*, red. M. Kamiński. Płock 1971, s. 21.

³ WAP Płock, *Szkoła Muzyczna Ludowego Instytutu Muzycznego im. K. Szymanowskiego w Płocku (1945—1950, 1951)* (dalej cyt. Szkoła Muz. LIM), sygn. 1.

⁴ *Ibidem*

⁵ *Ibidem*

⁶ *Ibidem*

⁷ *Ibidem*

⁸ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 19. Statut Stowarzyszenia Ludowy Instytut Muzyczny.

⁹ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 9.

¹⁰ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 7.

¹¹ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 22.

¹² WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 9.

¹³ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 22.

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ *Ibidem*

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 25.

²⁰ *Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej*, 1946 nr 1, poz. 2.

²¹ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 25, *Sprawozdanie powizytacyjne z 5 maja 1949*.

²² WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 7.

²³ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 9.

²⁴ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 24.

²⁵ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 25.

²⁶ *Ibidem*

²⁷ M. Kamiński, *Szkic życia muzycznego w Płocku*. Płock 1971, s. 25—26.

²⁸ WAP Płock, *Szkoła Muz. LIM*, sygn. 9.

JANUSZ MARIAŃSKI

Postawy prospołeczne i egoistyczne młodzieży płockiej

Według opinii badaczy postaw społeczno-moralnych społeczeństwa polskiego niedomogi oraz niesprawności w działaniu instytucji produkcyjnych i administracyjnych w naszym kraju w minionych latach decydowały o utrzymywaniu się dominacji orientacji indywidualistycznej nad orientacją prospołeczną¹. „Prospołeczne i obywatelskie postawy — jak zaznacza Zdzisław Cackowski — zostały zdevaluowane w ostatnim dziesięcioleciu. Ale dzisiaj jest inaczej. Odrodzenie takich postaw stało się faktem. Rok 1980 był rokiem prawdziwej ekspozycji postaw prospołecznych i obywatelskich. Ludzie, którzy jeszcze dwa lata temu wręcz manifestowali skłonności in-

dywidualistyczne, przeciwstawne wszelkiej społecznej instytucjonalizacji — co było zrozumiałe, bo wynikało z nieufności wobec istniejących wówczas instytucji — dzisiaj masowo się instytucjonalizują, zapominając o swych indywidualistycznych przekonaniach”².

Na tle przytoczonych opinii o sytuacji w naszym kraju oraz w konfrontacji z ogólnopolskimi badaniami socjologicznymi nad młodzieżą z 1973 roku, chcemy ukazać profil postaw prospołecznych i egoistycznych młodzieży płockiej z 1981 roku. Pytamy, czy w postawach społeczno-moralnych młodzieży dominuje orientacja prospołeczna, czy raczej orientacja faworyzująca rywalizację i konku-